

Príležitosť na reflexiu literárnej vedy

Viera Žemberová (Prešov)

Mária Klapáková – Marta Součková: *Axiologické prieniky do slovenskej literárnej vedy* (2000 – 2014). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2015. 148 s. ISBN 978-80-555-1528-1.

Literárna veda o literárnej vede z iniciácie na výskum, ktorý v sebe obsiahne predmetovú, metodologickú a hodnotovú náročnosť literárno-vedného skúmania, našla svoju tímovú realizáciu v publikácii zostavovateľiek Mária Klapáková – Marta Součková *Axiologické prieniky do slovenskej literárnej vedy* (2000–2014), ktorá vyšla v Prešove v roku 2015. Zostavovateľky publikácie do autorského tímu sústredili poväčšine literárnokritické výpovede o publikáciách literárnych historikov a literárnych kritikov tých vysokoškolských pedagógov, ktorí sú svojím štúdiom spojení s dnešnou Filozofickou fakultou Prešovskej univerzity.

Názov publikácie sa dožaduje hodnotových výpovedí, objektom ktorých sa stali autormi jednotlivých textov zvolené publikácie tak, aby súviseli s ich predmetovou a pedagogickou špecializáciou. Názov publikácie naznačuje dve vymedzenia. Prvé napovedá, že publikácia chce zverejniť odborný postoj alebo až verdikt o hodnotách prítomnej slovenskej literárnej vedy, ten druhý sa vymedzuje časom, teda pôjde o také odborné publikácie z literárnej vedy, ktoré sa do odbornej a kultúrnej praxe dostali v rozpätí rokov 2000–2014.

Desať textov spravidla recenzného alebo komentovaného výpovedného zámeru predstavuje autorský tím (Pavol Markovič, Ján Gbúr, Milan Kendra, Mária Klapáková, Daniela Burdová, Ivana Hostová, Ján Gavura, Marek Mitka, Lenka Šafranová, Marta Součková), ktorý sa, až na dve tri výnimky, musí hlbšie etablovať v prítomnej literárnovednej komunite. Publikácia tak svojím zámerom nabrala odvalu a urýchľuje pre viacerých spomedzi autorov krst v akademickej a odbornej obci.

Zvolené publikácie z nedávnej literárnovednej produkcie, ktoré sa stali objektom výkladu,

reflexie, interpretácie, komentovania vo svojom výskumnom predmete treba prijať s porozumením. V rovine predmetu literárnej vedy a zvoleného javového problému sú výpovede autorov poučené a korektné, veď ide o literárnohistorické a literárnokritické publikácie, ktoré skutočne sledujú podnetnú výskumnú problematiku produkciu. Zloženie autorského tímu by podľa zostavovateľiek mal aj preto a recipročne poskytnúť dostredivú generačnú, metodologickú, problémovú a príčinnú súzvučnosť pri riešení literárnovedného prostredia alebo pri využitej metóde vyrovnávania sa, či komentujúceho reflektovania výskumného problému, ktorému sa publikácia venuje.

Literárna veda vytvára, a tým aj poskytuje generáciám literárnych vedcov latentný, voči svojmu dotváraniu a spresňovaniu náročný poznávací „terén“, do ktorého sa výskumník usiluje vstupovať opakovane, buď prostredníctvom predmetu svojho výskumu (história, kritika, teória, metodológia, komparatistika, preklad), alebo jednotlivosti, na ktorú sústredil svoje štúdium a výskum. Autori textov „kolektívnej“ publikácie naznačili, že nateraz sa uvedú ako autorský kolektív, ktorý svoje úsilie zveril druhej možnosti sondovania v literárnej vede. Z tohto východiska si pozornosť vyslúži záber do literárnovednej spisby, ktorú si zvolili: Gizela Gáfriková – *Zabúdané súvislosti. Štúdie o slovenskej literatúre 17.–18. storočia*, 2009; Milan Kendra – *Kontúry slovenskej prózy obdobia realizmu*, 2013; Marcela Mikulová – *Tajovského obrodenecká moderná*, 2005; Michal Habaj – *Druhá moderná*, 2005; René Bílik – *Duch na reťazi. Sondy do literárneho života na Slovensku v rokoch 1945–1989*, 2008; Andrea Bokníková – *Zo slovenskej poézie šesťdesiatych rokov 20. storočia I., II.*, (2012); Fedor Matejov

– *Fragments. Z premien písania o literatúre od šesťdesiatych rokov po deväťdesiate roky*, 2010; Marta Součková – *P[ró]zy po roku 1989*, 2009; Jaroslav Šrank – *Individualizovaná literatúra. Slovenská poézia konca 20. a začiatku 21. storočia*, 2013; Valér Mikula – *Čakanie na dejiny. State k slovenskej literárnej histórii*, 2013. Literárnovedný záber je skutočne veľkorosý, od štúdií o slovenskej literatúre od 17. storočia cez dominantné 20. storočie po rané 21. storočie, druhovo prevažuje problematika epiky a lyriky.

Na úvod jedna zo zostavovateľiek naznačuje, že genéza publikácie spočíva v tom, že sa ako tvorcovia „usilujeme vnímať aj odborné texty o literatúre ako diela, ktoré si zasluhujú primeranú spätnú väzbu [...]. Cieľom knihy je, okrem iného, vyjadriť sa k zásadným publikáciám domácej literárnej vedy, keďže tento typ textov nebýva ani v literárnovedných časopisoch systematickejšie, no najmä detailne reflektovaný“ (Klapáková, s. 5). Autori jednotlivých textov sú vysokoškolskí pedagógovia, ktorí pracujú s umeleckým, odborným textom a so syntézami literárnovedného výskumu a iniciáciami na dotvárané poznania jednotlivostí či detailov predovšetkým tak, aby svojim študentom tvorili zrozumiteľný návod, ako s rešpektom a v súvislostiach pracovať s torzom aj vývinovým celkom. Na túto profesijnú inštrukciu, ako jej porozumeli metodicky a vývinovo jednotlivé príspevky, ich autori, dávajú svoju profesijnú odpoveď.

Výber zvolených a reflektovaných literárnovedných publikácií s vývinovou problematikou i sondami do prítomnosti z takmer piatich storočí slovenskej literatúry poskytuje neprehliadnuteľné dotykové miesto, ktoré si osvojí adresát publikácie, ktorým by mal byť predovšetkým študent slovakistiky a literárnej vedy: ide o diferencovaný postoj a otvorenosť voči *terminológii*, s ktorou aktualizovaní literárni vedci vo svojich

projektoch a konceptoch pracujú a autori textov na túto reáliu upozorňujú: Stanislav Rakús – „videnie“, Valér Mikula – „literárnosť“, Fedor Matejov – „situácia“, Michal Habaj – „druhá moderna“, Jaroslav Šrank – „typológia“; ďalej sa aktualizuje latentná *metodologická*, javová a ňou iniciovaná hodnotová otázka odvodená z aktualizovaného výskum V. Mikulu (*Čakanie na dejiny. State k slovenskej literárnej histórii*, 2013), *čo všetko je slovenská literatúra?*; literárna kritika si všima autorský jazyk súčasnej recenzie; keď sa pozornosť venuje hodnote umeleckého artefaktu, isto sa nedá bagatelizovať estetický a poetologický koncept autora literárneho textu. Ďalším dotykovým miestom pri vyrovnávaní sa s reflektovaným odborným textom sa ukázal problém a štruktúra dostupných periodizácií slovenskej literatúry, najmä od druhej polovice minulého storočia.

Publikácia patrí predovšetkým do študijného portfólia tých, ktorí sa profesijne či inak vyrovnávajú so slovenskou kultúrou, jej literárnym životom a umeleckou spisbou, čím na správnom mieste naplno uskutoční svoj zámer a stane sa náučným aj učiacim prostriedkom, ako sa ponnorne vyrovnávať s odbornou literatúrou. Pre publikáciu, pre profesijnú zdatnosť a budúcnosť jej autorov ako prognóza účinkuje postreh Jána Gavuru (s. 90), ktorý vo vydavateľskej „situácii“ a v jej vzťahu k súčasnej nadprodukcii výsledkov „bádání“, napísal v poznámke, že „*nerúprosne kritérium času napokon presne oddelí zmysluplné od účelového*“. A v tom sa naisto nemýli. Iná sentencia by však pripomenula, ako sú omyly užitočné a potrebné práve pri napredovaní (nie len) vedeckého aj vzdelávacieho života a pre hĺbku kultúrneho vedomia a pri tom, čím žijeme a do čoho všetci, hoci aj pasívne vstupujeme.

prof. PhDr. Viera Žemberová, CSc.

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií
Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra 1, 080 00 Prešov, Slovensko
viera.zemberova@ff.unipo.sk